

ИНФОРМИРАНост И НАГЛАСА ЗА УЧАСТИЕ В СКРИНИНГОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ГРАД ВАРНА

Валентина Стойкова, Анна Василева, Катя Генова

Катедра „Здравни грижи“, ФОЗ, Медицински университет - Варна

AWARENESS AND ATTITUDE TO PARTICIPATE IN SCREENING TESTS OF THE POPULATION OF VARNA

Valentina Stoykova, Anna Vasileva, Katya Genova

Department of nursing care, Faculty of public health, Medical university of Varna

РЕЗЮМЕ

Участието в скринингови изследвания и програми дава шанс за ранно диагностициране на заболяванията и по-добра прогноза за пълно излекуване, което е особено важно при онкологичните заболявания, които имат голям икономически и социален отзвук. Отговорността за собственото здраве е проява на човешко достойнство. Цел: Целта на изследването е да се проучи информираността относно скрининговите изследвания и нагласата на населението за участие в тях. Материали и методи: Използвани са социологически и статистически методи. Проучването е проведено през месец февруари 2016 г. в гр. Варна. Чрез пряка анонимна анкета са изследвани 50 лица от гр. Варна, от различни възрастови групи и образователна степен. Данните са обработени със статистическата програма SPSS v.17.0. Резултати и обсъждания: Получените резултати показват, че 58% от анкетираните са запознати със скрининговите изследвания у нас. Голяма част (44,90%) са взели участие в различни скринингови изследвания. Основният източник на информацията относно скрининговите изследвания е личният лекар (42,90%), като обезпокояващ факт е липсата на информация при 59,10% от анкетираните. Основната част от анкетираните (77,30%), предпочитат да съберат необходимата допълнителна информация от личния лекар, независимо кой е бил първоизточникът им на информацията. Водещи мотиви за участие в скринингово изследване са наличието на здравословен проблем (48,90%) и фамилната обремененост (30,60%). Въпреки това, малък процент от анкетираните 1/5, все още не са убедени в пол-

ABSTRACT

Participation in screening tests and programs gives chance for early diagnosis of diseases and a better prognosis for full recovery, which is especially important in oncological diseases that have high economic and social reflection. Responsibility for their own health is a manifestation of human dignity. Objective: The aim of the study is to investigate the awareness of screening tests and the attitude of the population to participate in them. Materials and methods: Sociological and statistical methods have been used. The survey was conducted during the month of February 2016 in the city of Varna. Through direct anonymous questionnaire were investigated 50 people from the town of Varna, from different age groups and educational level. The data were processed with statistical program SPSS v.17.0. Results and discussion: The results show that 58% of respondents are aware of screening tests here. The majority (44.90%) have participated in various screening tests. The main source of information on screening tests is GP (42.90%) as disturbing fact is the lack of information in 59.10% of the respondents. The major part of respondents (77.30%) prefer to gather the necessary additional information from the GP, regardless of who was the primary source of their information. Leading motives for participation in screening are the presence of a health problem (48.90%) and family predisposition (30.60%). However, a small percentage of respondents 1/5, are not yet convinced of the benefits of screening and therefore say they will not participate in it.

Conclusion: Inadequate knowledge of the ongoing screening in Bulgaria requires increased awareness and the formation of habits in the population in the fight against a number of socially significant diseases.

зите от скрининга и поради това заявяват, че няма да участват в него.

Заклучение: Недоброто познаване на провеждащия се скрининг в България, налага повишаване на информираността и формиране на навици при населението в борбата с редица социално-значими заболявания.

Ключови думи: скрининг, информираност, нагласа

ВЪВЕДЕНИЕ

Скринингът е процес, при който се откриват неразпознати заболявания чрез тестове, които могат да бъдат широко приложени [1].

Терминът означава “пресяване” чрез прегледи, осигурени за всички, които биха могли да бъдат в риск от развиване на дадено заболяване, да се определят онези с по-висок риск и да им се предложи допълнителна информация, доуточняващи изследвания и ако е необходимо, лечение. Скринингът е част от програмите за профилактика на дадена страна [7].

Видовете скрининг са:

- Масов (популационен) – скриниране на цялата популация.
- Множествен – включва тестове за откриване на различни заболявания при един и същ случай.
- Целеви скрининг – насочен към търсене на определена патология на специфични групи.
- Опортюнистичен – прилага се по отношение на пациенти, посещаващи лекар или здравно заведение по друг повод [1].

Важна роля в скрининга на населението у нас заемат общопрактикуващите лекари. Според Националния рамков договор и съгласно Наредба №39 от 16 ноември 2004 г., общопрактикуващият лекар е длъжен да изпълнява програми „Майчино здравеопазване“, „Детско здравеопазване“, да извършва профилактика на ЗОЛ над 18-годишна възраст и формира рискови групи при здравно осигурени лица над 18 години, съгласно Наредба № 39 от 2004 г. и приложение № 13 „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на рискови групи при ЗОЛ над 18 години и програма „Майчино здравеопазване“ [2].

Профилактичните задължителни прегледи на здравноосигурени лица, както и профилак-

Keywords: screening, awareness, attitude

тичните лабораторни изследвания дават възможност за ранно откриване на редица заболявания. Формираните рискови групи изискват съответните мерки – по чести профилактични прегледи, включване в различни скринингови програми, чрез изпращане на покани за участие в изследване.

В България се провежда скрининг на най – често срещаните онкологични заболявания – рак на гърдата, рак на маточната шийка и коло ректалния рак. Изследванията се извършваха по проект „Спри и се прегледай“, изпратени са общо 1 000 000 покани (първи и втори) до 619 120 души от представителите на целевите групи за скрининг за рак на маточната шийка (жени на възраст 25-60 г.), скрининг за рак на гърдата (жени на възраст 50-69 г.) и скрининг за рак на дебелото и правото черво (жени и мъже над 50 г.); извършени са общо 55 898 скринингови прегледи и изследвания, от които 12 269 по локализация рак на рак на дебелото и правото черво; 10 392 по локализация рак на млечната жлеза и 33 237 по локализация рак на маточната шийка [3, 7].

Отчетените ползи от този проект, доведоха до приемане на Национална програма за хронични незаразни болести 2014-2020 с раздел „Онкологични заболявания“ (м. септември 2013 година).

Всички новородени биват скринирани за вродени метаболитни нарушения –фенилкетонурия, хипотироидизъм, надбъбречна хиперплазия и изследване на слуха.

Пренаталният биохимичен скрининг представлява оценка на риска на най- честите генетични хромозомни заболявания (Синдром на Даун – тризомия 21, Синдром на Едвардс – тризомия 18, Синдром на Патау – тризомия 13, триплодии и др.). Препоръчителен е при бременни жени над 35 години [4, 5].

ЦЕЛ

Целта на изследването е да се проучи информираността относно скрининговите изследвания и нагласата на населението за участие в тях.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

В изследването са използвани социологически и статистически методи. Проучването беше проведено през м. февруари 2016 г. в гр. Варна. Чрез пряка анонимна анкета, изработена за целите на проучването са изследвани 50 лица от гр. Варна. Преобладаващата възраст на изследваните лица е над 50 год. (28%). По-голямата част от анкетираните са с висше образование (62,20%), и са представители на женския пол (63%). Характеристиката на изследваните лица е представена на табл. 1.

Табл. 1. Характеристика на изследваните лица

Показател		Брой / %
Пол	Мъже	17 / 37,00 %
	Жени	29 / 63,00 %
Възраст	18 – 26 г.	6/ 12,00 %
	27 – 35 г.	12/ 24,00 %
	36 – 42 г.	11/ 22,00 %
	43 – 50 г.	7/ 14,00 %
	Над 50 г.	14/ 28,00 %
Образование	Основно	
	Средно	17/ 37,80 %
	Висше	28/ 62,20 %

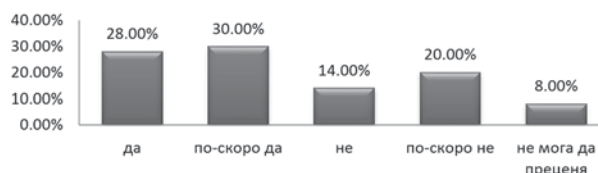
Данните са обработени със статистическата програма SPSS v.17.0.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНИЯ

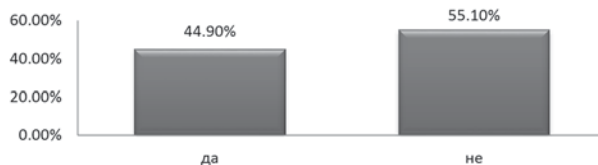
Получените резултати показват, че общо 58% от анкетираните са запознати със скрининговите изследвания у нас (фиг. 1). Това показва сравнително слаба информираност на населението по отношение на провеждащия се скрининг у нас.

По-малко от половината (44,90%) от анкетираните са взели участие в различните скринингови изследвания (фиг. 2), като изследванията при жените са предимно на млечните жлези (мамография), на маточната шийка (цитонамазка) и изследвания на костната плътност, докато при мъжете са изследвания, свързани с простатата.

Основният източник на информация относно скрининговите изследвания, от които респондентите са получили информация е личният ле-

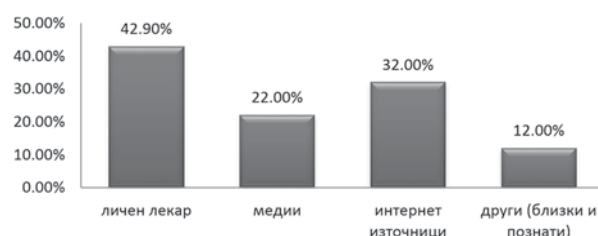


Фиг. 1. Информираниостта относно скрининговите изследвания



Фиг. 2. Участие в скринингово изследване

кар (42,90%), като този факт потвърждава неговата важна роля в опазването на здравето на населението. Друга част от анкетираните се информират от интернет източници 32%, медии 22,00% и др. (фиг. 3).



Фиг. 3. Източници за информация

Основната част (77,30%) от анкетираните, предпочитат да получават необходимата допълнителна информация от личния лекар, независимо кой е бил първоизточника им, от който са се информирали. (фиг. 4). Това ни показва изградено доверие в отношенията между лекар и пациент.



Фиг. 4. Източници на допълнителна информация

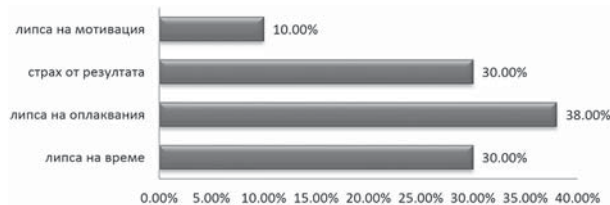
Като водещи мотиви за участие в скринингово изследване са наличието на здравословен проблем (48,90%) и фамилната обремененост (30,60%) (фиг. 5). За съжаление повечето хора търсят медицинска помощ, когато заболяването е с вече изявена симптоматика, като това налага по-агресивно и продължително лечение, а също така повишава рискът.

За съжаление 38% от анкетираните посочват липсата на оплаквания като основа на решението за неучастие в скринингово изследване, а 1/5



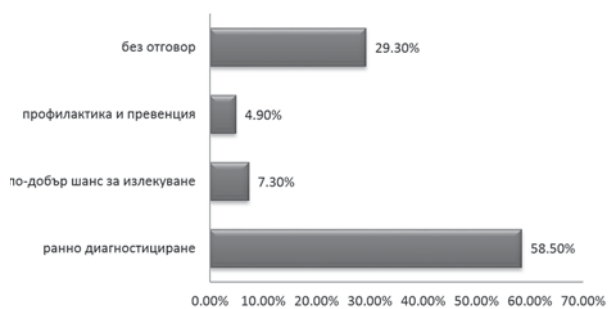
Фиг. 5. Мотиви за участие в скринингово изследване

от участниците, все още не са убедени в ползите от скрининга и поради това заявяват, че няма да участват в него (фиг. 6). Посочените от изследваните лица мотиви за неучастие в скрининга потвърждават установеното твърдение, че е необходимо повишаване на информираността на населението за ползите от провеждащия се скрининг и профилактика. Това би променило отрицателните нагласи и би довело до положителни резултати отнасящи се до подобряване здравето на нацията.



Фиг. 6. Причини за неучастие в скринингови изследвания

Основната полза от участие в скринингово изследване според анкетираните е ранното диагностициране (58,50%), следвано от по-добрият шанс за излекуване (7,30%) (фиг. 7).



Фиг. 7. Полза от скрининговите изследвания

От направеното проучване можем да изведем следните изводи:

1. Незадоволителна информираност на анкетираните относно скрининговите изследвания.
2. Личният лекар се очертава като важен източник на информация и формиращ положителни нагласи у населението относно скрининг програмите у нас.
3. Слаба мотивация на изследваните лица за участие в скрининговите изследвания, което

налага провеждане на промотивни дейности с цел популяризиране на ползите.

4. Неразбиране от страна на населението на ползите от провеждащия се скрининг и профилактика у нас.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Недоброто познаване на провеждащия се скрининг в България, налага повишаване на информираността и формиране на навици при населението в борбата с редица социално-значими заболявания. Тук важна роля имат общопрактикуващите лекари, които в личните си контакти с пациентите могат да работят в насока повишаване на информираността и мотивацията на населението за участие в скринингови изследвания.

ЛИТЕРАТУРА

1. Попова.С. Социална медицина. Изд. Стено, Варна, 2013,стр.79-80
2. НАЦИОНАЛЕН РАМКОВ ДОГОВОР ЗА МЕДИЦИНСКИТЕ ДЕЙНОСТИ между Националната здравноосигурителна каса и Българския лекарски съюз за 2015г.
3. Hartmann KE , Hall SA , Nanda K , Bogges JF , Zolnoun D. Screening for Cervical Cancer Agency for Healthcare Research and Quality (US); 2002 Jan.. Systematic Evidence Reviews, No. 25.
4. Muller F. Prenatal biochemical screening for neural tube defects. Child's Nervous System. 2003, Volume 19, Issue 7, pp 433-435
5. Spencer K, C. E. Spencer, M. Power, C. Dawson, K. H. Nicolaides. Screening for chromosomal abnormalities in the first trimester using ultrasound and maternal serum biochemistry in a one-stop clinic: a review of three years prospective experience. BJOG: an International Journal of Obstetrics and Gynaecology. 2003, Vol. 110, pp. 281-286
6. <http://bg-patients.info/informirane/skrining-programi/>
7. <http://www.mh.government.bg>

Адрес за кореспонденция:

Валентина Стойкова
Варна, ул. „Христо Ботев“ 18, п.к. 9000
тел.0899175235
e-mail: val77petkova@abv.bg